

Zajímavosti protektorátu Čechy a Morava

Je to přesně rok, co vyšla nová příručka pro sběratele známek, celistvostí, celin, razítek, kolků, vzorců a dalších materiálů filatelického zájmu z údobí protektorátu. Po dvanácti letech tak sběratelé dostali do rukou souhrn dosavadního poznání na tomto poli – samozřejmě nutně neúplný, a tedy skýtající prostor pro další bádání a výzkum. S několika zajímavostmi se teď seznámíme.

FRANTIŠEK BENEŠ

Služební známky patří k oblíbenému, a díky tomu poměrně probádanému úseku protektorátní známkové tvorby. Na první pohled jde o nepříliš rozsáhlou samostatnou kapitolu, shrnující pouhých čtyřadvacet hodnot dvou emisí, s přehledně katalogizovanými deskovými čísly. Když k nim však připojíme nově zařazené deskové vady u prvního vydání, a nově popsané dva náklady rozlišitelné podle tvaru deskových čísel u vydání druhého, rozsah zájmu nám to značně rozšíří. A opustíme-li pole - řekněme - systematické, a obrátíme pozornost k výrobním nahodilostem, můžeme u druhého vydání vyhledávat otisky ochranných rámců na levém svislém okraji, dochované zde v důsledku nepřesného ořezu archů (to je vlastně analogie k horním okrajům známek čs. emise Hradčany, s částí počítadel sousedního archu).

Na služebních známkách se ale vyskytují i nahodilé vady, které by si rovněž zasloužily zaznamenání v katalogu – a snad se ho i v budoucnu dočkají. Jde zejména o různě rozsáhlé nedotisky obrazu, způsobené jednak přeložkami (na našem obrázku hodnota 50 h), jednak ulpěním cizího předmětu mezi tiskovou deskou a potiskovaným papírem (1 K). Jsou však poměrně vzácné, takže většina sběratelů zatím nejspíš neměla příležitost je vidět – což teď napravujeme.

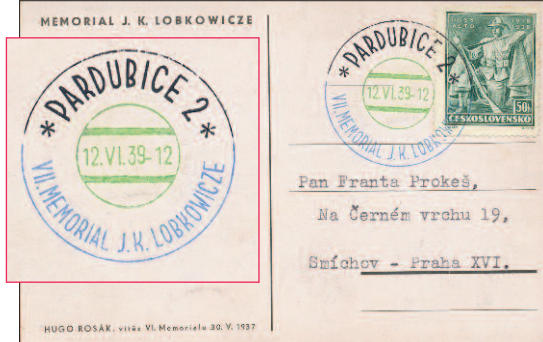
Po letech, kdy stály na okraji zájmu, prožívají protektorátní **příležitostná razítka** renesanci. Jisté k tomu přispívá, že jde o přehledný a rozsahem zvládnutelný úsek, zahrnující ve většině případů snadno dostupný a finančně nenáročný materiál - zejména pokud se zaměříme na otisky na výstřizích. Razítka jsou podrobně katalogizována a sbírat je lze do různé hloubky – od prostého generálního shromáždění jednoho otisku od každého vzoru, přes sbírání podle rozlišovacích písmen, po různě hlubokou specializaci, zejména podle dat použití (první a poslední den, každý den apod.) či případného výskytu jiné barvy (např. u razítka PR96 v černé barvě s písmenem „c“). I když jde o oblast do hloubky probádanou a popsanou už tehdejšími sběrateli a samozřejmě i jejich nástupci, přesto nelze vyloučit výskyt otisků s odlišnými daty, u nichž by bylo třeba objasnit, zda opravují dosud známou dobu používání, nebo zda jde o špatně nastavený údaj

(omylem, nebo úmyslně). Proto rozhodně stojí za to věnovat pozornost datům i těch nejběžnějších protektorátních příležitostných razítek!

Samostatnou kapitolou jsou překvapivě datové údaje na pamětních razítkách, která v katalogu protektorátu obsažena nejsou – i když sem podle můstku spadají. Příkladem je otisk razítka Pardubice 2 / VII. memorial J. K. Lobkowicze s datem 12. VI. 1939. Samo razítko je nepochybně československé a používáno bylo 11. a 12. června 1938. Že by se o rok později konal stejný (VII.) ročník a použito bylo stejné tříbarevné razítko, jen se změněným rokem? Na to nám odpoví historie tohoto ve své době slavného motocyklového závodu. Pořádaný byl od roku 1932, na počest českého závodníka Jiřího Kristiána Lobkowicze (+ 25), který téhož roku zahynul při automobilovém závodě v Berlíně. V roce 1939 se memoriál měl jet 3. září, okupační úřady jej ale nepovolily. Další ročník byl připraven až v roce 1947, ale ani ten nakonec neproběhl, tentokrát pro špatné počasí. Vyobrazený otisk s vročením 1939 tedy ve skutečnosti není protektorátní, ale jde o nesprávně nastavený údaj v roce 1938. Na chybu se zřejmě nepřišlo hned (i když později byla popsána), protože se takové otisky vyskytují poměrně často – a mohly by sběratele protektorátních razítek splést.

Nahoře standardní otisk, dole otisk s nesprávným rokem.

Větší záhadou je černý otisk příležitostného razítka Německý Brod / Odhalení pomníku Antonína Švehly s datem 15. VIII. 1939. V katalogu Pofis ČR I je toto razítko zařazeno, ale v zelené barvě, s datem používání 18. 9. 1938 a poznámkou: „Razítko nám nebylo dosud předloženo a je nám známo jen z literatury, odkud jsme převzali i odhad ocenění.“. Rok 1938 je jako doba odhalení pomníku uveden i na pamětní desce v Havlíčkově (do roku 1945 Německém) Brodě. Vyobrazení „protektorátní“ otisk je první, který nám byl předložen, a rozhodně by stálo za to objasnit okolnosti jeho vzniku.

Ve druhé půlce protektorátu to šlo s pamětními razítky s kopce. Zatímco v letech 1939-42 jich katalog zaznamenává rovných 110 (řadu z nich navíc s různými rozlišovacími písmeny), v roce 1943 už jen pět a v letech 1944 a 1945 po jednom. Úplně posledním bylo razítko k výstavě Bolševismus nikdy!, používané 21. 1. – 4. 2. 1945. Výstavu uspořádala Česká liga proti bolševismu v pavilonu Myslbek na pražských Příkopech, a přestože po celou dobu jejího trvání bylo používáno příležitostné razítko, otisků se dochovalo málo a dnes mezi protektorátními razítky patří k nejdražším a nehledanějším. Na výstřižku má v katalogu Pofis záznam 250 Kč (kurzívou), na dopisu je cena proškrtnuta. Poštou prošlé celistvosti se totiž vyskytují jen velmi vzácně, příkladem je vyobrazená obálka odeslaná jako tiskopis na sběratele razítek E. Herouta (obr. dole).

Ještě vzácnější je profesionálně provedený pamětní list s tímto razítkem – ten nám dosud nebyl dokonce znám vůbec a vyobrazený exemplář je tedy první, a zatím jediný. Kdo zhotovil jeho formulář, nevíme, podle kvality provedení tisku a použitého papíru však lze

PROTEKTORAT B. M. - Č. M. GEDENKBLATT PAMĚTNÍ LIST

Vlevo nově doložená a profesionálně provedený pamětní list, vpravo list, jaké si zhotovovali sami sběratelé.

soudit, že nešlo o iniciativu jednotlivého sběratele (ti si pravidla vyráběli lístky mnohem improvizovanější).

Tím jsme se dostali ke konstatování, že vedle výstřižků a celistvostí se příležitostná protektorátní razítka vyskytují i na pamětních listech a pamětních obálkách – oficiálních, zhotovených poštou (takových listů je ale jen několik), a soukromých, zhotovených pořadatelé akcí, sběratelé, obchodníky či jinými osobami. Jistě by stálo za to shrnout informace o dosud známých takovýchto listech (a obálkách) a publikovat jejich seznam, s uvedením, které z nich vydala pošta, které pořadatel akce a které jsou ryze soukromé. Předešlo by se tím nejasnostem, k jakým patří například relativně nový záznam v katalogu Michel, který u známky R. Heydrich 1943 uvádí „pamětní list“ se záznamem 40 ME, a „pamětní sešit“ – ten dokonce za 500 ME! Žádný takový materiál nám přitom není znám a z katalogového záznamu nevyplývá, co jím vydavatel vlastně myslí

DEUTSCHES REICH		1943, 28. Mai. 1. Todestag von Reinhard Heydrich. Rotter; RaTdr. (10x10); gez. K 13½:13%.									
az) R. Heydrich (1904–1942), Stellvertretender Reichsprotektor von Böhmen und Mähren											
131	60 + 440 (H)	violett-schwarz	...	az	-,40	1,10	2,-	12,-	20,-		
		FDC									
		Gedenkblatt				40,-					
		Geschenkhft				500,-					

Nové informace a vyobrazení se nám podařilo shromáždit i na úseku **poštovních vzorců**, a to díky pozůstatosti po sběrateli takového (zdařlivě okrajového) materiálu. To však už přesahuje záměr dnešní poznámky.

Jejím cílem bylo upozornit, že zajímavosti lze hledat a nalézt i v tak probádaném úseku naší poštovní historie, jakou je údobí nesvobody za druhé světové války (a krátce před ní). Stačí věnovat pozornost i stokrát přebranému materiálu a sledovat detaily, kterým jiní nevěnovali pozornost. Pokud se na vás usměje štěstí a na něco neobyčejného narazíte, napište nám o tom! Rádi s vaším objevem seznámíme ostatní čtenáře Filatelie!